

Стегачова А.В.

студентка;

Ямницька Т.О.

викладач,

*Вижницький коледж прикладного мистецтва
імені В.Ю. Шкрібляка*

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНИХ НАРОДНИХ ТЕКСТИЛЬНИХ СУМОК КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

В українському декоративному мистецтві сумки здавна – суттєвий компонент щоденного і святкового комплексів одягу, як чоловічого, так і жіночого. Тканини для сумок привертали увагу багатьох дослідників. Ґрунтовні дослідження А. К. Жука «Сучасні українські художні тканини», О. Н. Никорак «Сучасні художні тканини Українських Карпат», С. Й. Сидорович «Художня тканина західних областей УРСР», присвячені розглядові художніх особливостей і функціональному призначенню традиційних тканин на Україні в другій половині ХХ століття.

Актуальність даної теми полягає в тому, що зростає інтерес сучасних модельєрів, і просто молодих людей до національних традицій і звичаїв. Одним з таких цікавих елементів українського національного костюма, і зокрема, такий давній і такий сучасний атрибут, як сумка-тайстра.

Сумки для щоденного користування – тайстри, поширені в Східних Карпатах були домоткані. В західній і центральній частинах Бойківщини, Лемківщини і прилеглих до них рівнинних місцевостях Закарпаття побутували в основному однотонні білі, рідше сірі або смугасті тканини для сумок. В рівнинних місцевостях тайстри виготовляли з конопляних тканин саржевого, рідше полотняного переплетення, в той час як у передгірних і гірських – з напіввовняних і вовняних тканин.

Симетрично розміщена чорно-біла клітка з узором ромбів типова для бесагових тканин щоденного призначення західної частини Гуцульщини (Рахів, Богдан, Кваси, Лазещина, Яблуниця, Ясіня, Луги). Їх виготовляють винуватим переплетенням – «в очка», або «в колос». В святкових тканинах по утку вводять незначну кількість (одна дві нитки) червоного, оранжевого, вишневого або зеленого кольору. У 60-70-ті роки палітра кольорів розширюється за рахунок поєднання їх з жовтими, синіми, фіолетовими. Ареал поширення такого типу бесагових тканин охоплює майже всю західну і досягає північних районів центральної частини Гуцульщини (Ворохта, Кременці, Яремча). В міру віддаленості від Рахова до сіл Луги, Росішка, Косівська Поляна рапорт клітчатого узору тканин стає більш укрупненим, а характер клітин – асиметричним. Кольорова гама збагачена за рахунок чергування по утку білих стрічок з поодинокими різнокольоровими, переважно холодних тонів (чорний, зелений, рожевий, фіолетовий, вишневий, блакитний) [5, с. 58].

Великим рапортом клітчастого узору, насиченого, переважно холодного колориту характерні бесагові тканини околиць Верховини (Криворівня, Голови, Верхній Ясенів, Замагорів, Красноїлів). На відміну від аналогічних тканин інших осередків тут поряд з симетричним зустрічається й асиметричне розташування різнокольорових смуг як по основі, так і по утку. Це переважно однакові за шириною коричневі, вишневі, фіолетові, червоні смуги простого саржевого «ільчатого» тканиня.

Чорно-біла квітка в обрамленні вузьких смужок контрастних кольорів поширена в бесагових тканинах Косівщини (Кути, Тюдів, Соколівка). В святкові бесагові тканини крім чорно-білих тонів вводили й незначну кількість (дві-три уточні прокидки) червоного, синього, фіолетового або жовтого кольору.

Яскравою своєрідністю композицій і колориту відзначаються бесагові тканини с. Космач і його околиць. По основі чергуються однакової ширини чорно-білі смуги, по підканню – теж чорно-білі смуги, посередині яких такої ж ширини група вузьких різнокольорових, симетрично розташованих смужок, які мають тридільне розміщення [5, с. 62].

Геометричним і стилізованим рослинно-квітковим орнаментом характеризуються тканини для тайстр Тячівського, Путильського та Вижницького районів (як і сусідніх сіл Снятинського, Заставнівського і Кіцманського), розміщених в безпосередній близькості від Румунії і Молдавії. В характері декору тканин даного виду, як і багатьох інших виробів, спостерігаються взаємовпливи культурних традицій цих етноконтактних зон. Стилiзованi рослинні і квіткові мотиви – різноманітні ромби, розети, розміщені поперечними смугами або концентричними композиціями, нагадують узори килимових виробів. Колорит базується на поєднанні дзвінких, насичених контрастних зіставлень. На чорному тлі різко виділяються рожевий, фіолетовий, жовтий, синій, зелений, білий і блакитний кольори.

Чорно-білі клітчасті узори характерні для бесагових тканин східної частини Бойківщини (села Перегінське, Осмолода, Ясень). Від гуцульських вони відрізняються тим, що по основі чергуються парні («колени») чорні смуги однакової ширини, розділені кількома вузькими просновками білого кольору, які ритмічно повторюються з суцільною білою смугою. По кутку позмінно чергуються чорна і біла смуги в обрамленні вузьких «обміток» контрастних тонів. З них шили бесаги-сакви, які побутували в даній місцевості до 50-60-х років ХХ ст [5, с. 65].

На Гуцульщині і в сусідніх селах Покуття відомі і святкові сумки-«дзьобеньки», за формою аналогічні буковинським і закарпатським тайстрам, але менші за розміром і багатші декором. Тканини для дзьобеньок подібні до бесагових за композицію, але відрізняються мальовничістю емоційно-насиченого колориту. Орнамент їх складається з дрібних клітинок, створених чергуванням клітинок однокової ширини, парних смуг темних кольорів зі світлими, посередині яких іде одна вузька смуга контрастного кольору. Рапорт по утку створений ритмічним повторенням широких смуг групами.

Тканини для дзьобеньок Верховинського району властива холодна гама кольорів з теплим акцентом. Для них близько за тоном тканини Рахівського, Путильських районів.

В рівнинних та передгірних місцевостях Закарпаття виявлено ще два різновиди святкових сумок, якими донедавна користувалися місцеві жителі. Так, в лемківських селах Зарічеве, Дубриничі, Новоселиця та деяких інших селах здавна побутовували сумки – «портя». Це зшиті з двох пілок тканини торбинки, які носили на плечах. В будень користувалися звичайними білими конопляними «портя», в свято – багатше декорованими узорами.

Подібні сумки – «паволочки», в яких носили до церкви святити паску, побутовувала в селах Худлове (Ужгородського р-ну). За формою і художнім рішенням вони нагадували давні наволочки на подушки. В «паволочках» основний декор у вигляді узорних перебірних смуг розміщено на одному з поперечних країв, який при перенесенні вантажу припадав на спину. Протилежний кінець «паволочки», за який тримали, оздоблювали значно скромніше – однією або кількома гладкими, рідше узорними смугами. В нижній частині декорувався в основному передній край або незначна частина, третина, рідше половина площини. Узорні смуги утворювали традицій для даної місцевості геометризовано-рослинні мотиви [5, с. 71].

Тканини для сумок на території Лемківщини, Бойківщини, рівнинних місцевостей Закарпаття побутовували до 50-60-х років, а на Гуцульщині побутують і зараз.

Орнаментальні композиції та колорит традиційних домотканих сумок «тайстри» і «дзьобеньок» по-новому осмислюється в наш час провідними народним майстрами та художніми-професіоналами [6, с. 18].

Найбільш типові риси художнього рішення сумок різних осередків Карпатського регіону знаходять різноманітне аранжування відповідно до естетичних вимог сьогодення. Так, О. І. Горбова створила маленькі жіночі сумки типу косметички, узгоджені з основними компонентами вбрання.

У створенні сучасних святкових сумок значний досвід має народний майстер М. О. Корнелюк. Він створив багато сумок для сучасних сценічних костюмів різноманітних фольклорно-етнографічних ансамблів.

Як і в інших виробках (крайках, головних уборах та інше), в сумках М. О. Корнелюка виразно простежуються типові принципи орнаментально-композиційного рішення традиційних виробів і одночасно помітні пошуки сучасного їх осмислення [6, с. 27].

Отже, багатство художніх традицій гуцулів гірських районів Карпат дає унікальний матеріал, здатний живити творчість професійних митців та народних майстрів. Узагальнений фактичний матеріал може бути використаний у вирішенні питань теорії і практики сучасного національного декоративно-прикладного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк В. Ткацтво в Східній Галичині // Матеріали до української етнології. – Львів, 1990.

2. Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – Київ: Наукова думка, 1987. – 472 с.
3. Жук А.К. Килимарство в Українських Карпатах // Культура та побут населення Українських Карпат – Ужгород, 1972.
4. Жук А.К. Сучасні українські художні тканини. – Київ: Наукова Думка, 1985. – 118 с.
5. Запаско Я. Українське народне килимарство / Я. Запаско – Київ: Мистецтво, 1973. – 112 с.
6. Никорак О.І. Сучасні художні тканини Українських Карпат / О.І. Никорак. – Київ: Наукова думка, 1988. – 222 с.
7. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР: / С.Й. Сидорович; АН УРСР. Музей етнографії та художнього промислу. – Київ: Наук. думка, 1979. – 152 с.

Стеценко Ю.Ю.

студентка,

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
Інститут мистецтв*

АЙВАЗОВСЬКИЙ. З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ

«Це почуття або звичка, моя друга натура.
Зиму я охоче проводжу в Петербурзі, але трохи
повіє весною, на мене нападає туга
за батьківщиною –
мене тягне до Криму, до Чорного моря»

І. К. Айвазовський

Іван Костянтинович Айвазовський – видатний живописець зі світовим ім'ям. Він увійшов в історію світового мистецтва як мариніст-романтик, майстер класичного російського пейзажу, який досконало зміг перенести на полотно безмежну красу й велич морської стихії. Картинам Айвазовського, які найчастіше зображують море, кораблі, властиві емоційна піднесеність, тяжіння до героїки й романтичного пафосу («Дев'ятий вал», 1850). Як відомо, за своє творче життя художником було створено більше шести тисяч полотен.

Хоча І.К. Айвазовський і вважається російським живописцем, та все ж його творчість нерозривно пов'язана з Україною, особливо з такими містами як Одеса, Олександрівськ – територія сучасного міста Запоріжжя, та Феодосія – рідне місто видатного майстра.

До народження І. К. Айвазовського його батьки жили у Галичині – поблизу Львова. Потім переїхали до міста Феодосія. Перші повідомлення в одеській тогочасній періодиці про Гайвазовського (так називали спершу на польський манер) датуються 1841 роком. Уперше його персональна виставка відбулася в Одесі 1846 року. Загалом, Іван Айвазовський належить до «піонерів подібних імпрез», адже персональні виставки у згадані часи на теренах тодішньої Російської імперії були незвичним явищем в суспільстві. Усього в Одесі відбулося 14 прижиттєвих персональних виставок видатного митця. 1894 року Іван Костянтинович став членом Товариства південноросійських художників.